

01/09/2020

Nga: Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile (KCSF)

Për: znj. Bahrije Berisha – Departamenti Ligjor, Ministria e Financave

Komentet në lidhje me Projektligjin për Lotarinë e Republikës së Kosovës, të shpallur për konsultim publik me shkrim më datë 11 gusht 2020

1. Përmbledhje e komenteve

Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile (KCSF) ka pranuar ftesën për komente në kuadër të procesit të konsultimit publik për Projektligjin për Lotarinë e Republikës së Kosovës (më tutje Projektligji), dhe e ka trajtuar materialin e publikuar në përputhje me misionin dhe fushën e veprimit. Si rrjedhojë, komentet e KCSF-së përqendrohen kryekëput në aspektin e shfrytëzimit të fitimeve të Lotarisë së Kosovës për përkrahjen e nismave të interesit publik, pa u futur aspak në aspektet tjera të Projektligjit.

Për të avancuar misionet e tyre, shumë prej të cilave janë në të interesit publik, organizatat e shoqërisë civile shpesh herë menaxhojnë me fonde të shumave të ndryshme. Burimet e financimit janë nga më të ndryshmet, duke filluar nga tarifat e anëtarësisë, grantet nga donatorët e huaj, donacionet private, grantet qeveritare, pagesat nga ofrimi i shërbimeve, etj. Në Kosovë, burimet kryesore të financimit të shoqërisë civile janë donatorët e huaj dhe fondet publike.¹

Edhe pse nuk është zbatuar asnjëherë në praktikë, Ligji Nr. 04/L – 080 për lojërat e fatit (tashmë i shfuqizuar) kishte paraparë mundësinë që një pjesë e fitimeve të Lotarisë së Kosovës të ndahet për çështje të interesit publik, siç janë invalidët e luftës ose të punës, fëmijët e kategorive të ndryshme, të drejtat e njeriut, zhvillimi i kulturës, zhvillimi i sportit, mbrojtja e shëndetit dhe çështje të ndryshme humanitare.² Projektligji i propozuar nga Ministria e Financave nuk e përmban asnjë dispozitë të ngjashme, duke e pamundësuar çfarëdo shfrytëzimi të Lotarisë së Kosovës për përkrahje të çështjeve të interesit publik.

KCSF vlerëson që **Ministria e Financave duhet të fillojë një debat specifik me aktorë relevantë për të përcaktuar modelet dhe modalitetet e veçanta për përfshirjen në Projektligj të dispozitave që përcaktojnë që një pjesë e konsiderueshme e fitimeve të Lotarisë së Kosovës do të dedikohet për financimin e nismave dhe organizatave që kontribuojnë në çështjet e interesit publik.**

¹ Indeksi Kosovar i Shoqërisë Civile 2018, fq.35 – Dren Puka, Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile (KCSF), 2018 - <https://www.kcsfoundation.org/wp-content/uploads/2018/12/Indeksi-Kosovar-i-Shoq%C3%ABris%C3%AB-Civile-2018.pdf>

² Neni 23, Ligji Nr. 04/L – 080 për lojërat e fatit

Komentet e veçanta

Rreth viteve 200 p.e.s. në Kinë ekzistonin lotari për të mbledhur fonde për ndërtimin e Murit Kinez, ndërsa në kohën e Perandorit August lotaritë shfrytëzoheshin për të rindërtuar Romën. Në shek. 15, në Holandë, Belgjikë e Francë organizoheshin lotari për të mbledhur fonde për përkrahje të të varfërve, për të vazhduar ngjashëm gjithandej Europës, e sidomos në SHBA, vend në të cilin projekte të shumta publike u financuan nga fondet e mbledhura nëpërmjet lotarive.³ Rastet e mësipërme janë relevante jo aq shumë për arsye historike, sa për të theksuar që lotaritë në thelb të tyre karakterizohen me qëllimin për të mbledhur fonde në të mirë të publikut.

Në anën tjetër, debati për aspektin etik të lojërave të fatit, përfshirë lotaritë, është i pranishëm vazhdimisht gjithandej globit. Arsyet për skepticizmin e shfrytëzimit të lotarive për mbledhje të fondeve për çështje publike janë të ndryshme, por kryesisht theksojnë varshmërinë që krijohet nga lojërat e fatit në përgjithësi si dhe faktin që zakonisht lojërat e tilla i luajnë më të varfërit, por edhe efektin potencial negativ në uljen e donacioneve të drejtpërdrejta nga qytetarët drejt nismave për interes publik. Në anën e kundërt janë ata që vlerësojnë që lojërat e fatit janë me përfitim të dyanshëm – përderisa mund të shndërrohen në burim të vlefshëm të financimit për çështje publike, përveç mundësisë për të fituar para, u japin lojtarëve edhe kënaqësinë e kontributit për çështje me interes publik.

Pra, pavarësisht nëse konsiderohen etike ose jo, të gjitha këto debate zhvillohen mbi premisën që një pjesë e konsiderueshme e fitimeve të lotarive u dedikohen financimit të çështjeve me interes publik. Edhe duke e pasur këtë element, shpesh herë lotaritë dhe lojërat tjera të fatit të menaxhuara nga shteti quhen edhe “taksë për shpresën” ose “taksë për të varfërit”. Pa një qëllim të tillë në interes të publikut, lotaria padyshim që mund të konsiderohet si një formë alternative e taksimit të qytetarëve.

Me supozimin që një pjesë e konsiderueshme e fitimeve të Lotarisë së Kosovës do të dedikohet për financimin e nismave dhe organizatave që kontribuojnë në çështjet e interesit publik, debati i nisur nga Ministria e Financave duhet të shtrihet më tej për të analizuar modelet e ndryshme për arritjen e këtij qëllimi.

Vende të ndryshme kanë zbatuar modele të ndryshme, e ku elementi qendror ka të bëjë me atë se kush merr vendim për ndarjen e fondeve që krijohen nga fitimet e Lotarisë:

- Trupë shtetërore/qeveritare (Danimarka, Finlanda, Suedia) – ku niveli dhe fushat e përkrahjes përcaktohen ose me ligj ose me vendime të Qeverisë, vit për vit;
- Subjekte të ndara nga qeveria ose operatori i lotarisë (Mbretëria e Bashkuar, Afrika e Jugut, Zelanda e Re) – ku fushat dhe niveli i përkrahjes mund të përcaktohen me ligj ose vendime të Qeverisë, por vendimet e veçanta për përkrahje merren nga një trupë/institucion/organizatë e pavarur;

³ Through the Ages: A Brief History of the Lottery - <https://www.lotterycritic.com/news/lottery-through-the-ages-a-brief-history/>

- Operatorët e lotarisë (Republika Çeke, Rumania, Serbia, Sllovenia) – ku vet kompanitë që operojnë me lotari vendosin për përkrahjen e nismave të interesit publik, si pjesë e Përgjegjësisë Shoqërore Korporative të tyre;
- Shpërndarja e përcaktuar me ligj (Maqedonia) – ku niveli i shpërndarjes përcaktohet me ligj.

Secili model i ka anët e veta pozitive e negative, dhe përcaktimi për modelin e duhur duhet të jetë rezultat i një debati më të gjerë e më gjithëpërfshirës që i merr parasysh rrethanat në Kosovë. Disa nga pyetjet që duhet të trajtohen gjatë këtij debati janë:

- 1) a duhet të shfrytëzohen fushat e përfitimit publik të përcaktuara me Ligjin për liri të asociimit në OJQ si fusha të përkrahjes me fondet e lotarisë apo duhet të konsiderohen vetëm disa prej tyre?;
- 2) a duhet të kufizohen organizatat përfituese vetëm te OJQ-të, apo të zgjerohen edhe me subjekte tjera jo-për-përfitim (spitale, shkolla, muze, apo edhe nisma individuale)?;
- 3) nëse kufizohen organizatat përfituese vetëm te OJQ-të, a duhet të jenë vetëm ato me Status për Përfitim Publik apo të gjitha OJQ-të e regjistruara në Kosovë?;
- 4) sa duhet të jetë % e fitimeve të lotarisë që do të duhej të dedikohet për çështje të interesit publik për t'u konsideruar si "fitime të konsiderueshme"?;
- 5) si të sigurohet transparenca dhe besimi publik në këtë proces?;
- 6) si të evitohet politizimi i fondeve të lotarisë?;
- 7) si të dallohen fondet e lotarisë prej fondeve nga Buxheti i Kosovës për OJQ?.

Si përfundim, KCSF vlerëson që **Projektligji për Lotarinë e Republikës së Kosovës patjetër duhet të përfshijë dispozita që përcaktojnë që një pjesë e konsiderueshme e fitimeve të Lotarisë së Kosovës do të dedikohet për financimin e nismave dhe organizatave që kontribuojnë në çështjet e interesit publik, ndërsa Ministria e Financave duhet që menjëherë të fillojë diskutimet mbi modelin më të përshtatshëm për ndarjen e fondeve të lotarisë.**

Shtesë studimeve të vazhdueshme dhe dijes institucionale të KCSF-së në temat e zhvillimit të shoqërisë civile, komentet e mësipërme janë bazuar në artikullin "Fitimet e lotarive si mjet për përkrahjen e çështjeve publike dhe organizatave të shoqërisë civile: një fat apo një koncept i planifikuar?" nga Katerina Hadzi-Miceva Evans.⁴

⁴ Lottery Proceeds as a Tool for Support of Good Causes and Civil Society Organizations: A Fate or a Planned Concept? - The International Journal of Not-for-Profit Law - VOLUME 12, ISSUE 4, NOVEMBER 2010 - Katerina Hadzi-Miceva-Evans, International Center for Non-profit Law (ICNL)